

ЗАВАЛЬНЮК СЕРГІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри цивільного права, кандидат юридичних наук, доцент*

КЛАСИФІКАЦІЯ ПРОГАЛИН У ЦИВІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ЗАЛЕЖНО ВІД ПОГЛЯДУ НА НЕОБХІДНІСТЬ ВРЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВІДНОСИН ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

У правовій літературі відповідно до легістського підходу до трактування прогалини існує традиція виділяти так звані «уявні» і «реальні» (С.І. Клім пропонує «реальні» прогалини називати «дійсними» [1, с. 109]) прогалини [9, с. 48].

Уявні прогалини являють собою обставини, коли певні суспільні відносини чи явище не знаходяться в межах правового регулювання (тобто чинне законодавство не врегульовує данні відносини), проте, на погляд окремих осіб, даним відносинам це вкрай необхідно. Таким чином, прогалина називається уявною лише тому, що на думку прибічників «вузького» підходу до розуміння поняття «прогалини», вона, фактично, відсутня в нормативно-правових актах. Адже можливі випадки, коли суспільні відносини можуть бути врегульовані гуманістичними, етичними чи моральними нормами, а не лише нормами права, зокрема нормами законодавства. Тому неможливо стверджувати про можливість існування прогалини при умові, коли не вказано у чинному законодавстві про правові наслідки за порушення побутових обіцянок, як наприклад, дитиною винести сміття чи друга про зустріч в кафе. Проте сучасні тенденції змін законодавства вказують на поступове зближення таких категорій як право і мораль, і прикладом може слугувати те, що порушення норм моралі сьогодні може мати негативні наслідки, зокрема, згідно ст. 7 Закону України «Про рекламу», реклама не повинна містити інформації або зображень, які порушують етичні, гуманістичні, моральні норми, нехтують правилами пристойності [6].

Під реальною прогалиною згідно такому підходу розуміється відсутність норми законодавства чи частини норми, яка б врегульовувала певні суспільні відносини, які перебувають у межах правового регулювання, а саме в межах впливу чинного законодавства [7]. Реальну прогалину можна спостерігати у випадку, коли певне питання знаходиться в межах правового регулювання і воно потребує вирішення правовими засобами, проте таке врегулювання непередбачене, або передбачено не в повній мірі [2, с. 610-611]. Слід зазначити, що прихильників «вузького» підходу розуміння прогалини мають різне бачення щодо концепції реальної прогалини, так, не всі з них вважають доречним віднесення до такого виду прогалин норми, що частково відсутні.

Як стверджує А.С. Піголкін, не можуть існувати реальні прогалини у випадках, коли ті чи інші правовідносини, які перебувають в межах правового регулювання, не мають достатньої детальної нормативно-правової регламентації (зокрема, спеціальних норм законодавства),

проте цілком можуть бути врегульовані нормами загального характеру. Таким чином, на думку А.С. Піголкіна, часткову відсутність норм, які в своєму змісті містять детально регламентоване правове регулювання, необхідно розглядати як уявні прогалини. В свою чергу реальною прогалиною, на його думку, є лише повна відсутність норми законодавства, яка необхідна для правового регулювання.

Прикладом реальної прогалини може слугувати питання стосовно встановлення правового статусу допоміжних приміщень, які розташовані в будинках нежитлового фонду, що чинним законодавством не передбачено, в той час як аналогічну ситуацію щодо допоміжних приміщень у багатоквартирних будинках житлового фонду врегульовано на достатньому рівні. Отже, відповідно до ст. 1 Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» [4], інші терміни, визначення яким в даній статті не надано вище, вживаються у значенні, наведеному в Цивільному кодексі України [9], Законі України «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку» [5] та Законі України «Про житлово-комунальні послуги» [3]. В свою чергу, враховуючи визначення допоміжні приміщення багатоквартирного будинку, згідно ст. 1 Закону України «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку», в силу припису ст. 5 вищезазначеного Закону, спільне майно багатоквартирного будинку є спільною сумісною власністю співвласників. Відповідно ч. 3 ст. 6 останнього вказаного Закону, у разі відчуження квартири чи нежитлового приміщення новий власник набуває усіх прав попереднього власника як співвласника [5]. Таким чином, використовуючи аналогію закону, можемо стверджувати, що допоміжні приміщення являють собою спільне майно багатоквартирного будинку, а отже як і у випадку з приміщеннями житлового фонду, допоміжні приміщення нежитлового фонду перебувають у власності співвласників на праві спільної сумісної власності. Отже, відповідно до умов цивільного законодавства, власники таких приміщень можуть володіти, користуватись і у встановленому порядку розпоряджатись спільним майном будинку. Також реальні прогалини відсутні за умови, коли правовідносини не врегульовані нормами конкретного змісту (спеціальні норми), проте наявні загальні норми, які врегульовують такі відносини. Як приклад, на всі договори (не в залежності від їх виду), які передбачає Цивільний кодекс України поширюються загальні положення про зобов'язання та про договір [1, с. 110].

Зі сказаного видно, що в одних випадках під реальними прогалинами розуміються як повна, так і часткова відсутність необхідних нормативних приписів, а в інших – тільки повна. Однак, у всіх випадках розглядаються критерії розподілу прогалин на уявні і реальні, які беруть до уваги лише ту сферу правового регулювання, яка вже охоплена законами. Отже, мова тут йде про уявні і реальні прогалини в законі. Цікаво зауважити, що прихильники теорії «уявних» прогалин не можуть підібрати будь-якого іншого терміна (крім все тої самої «прогалини») для описуваного ними правового явища [8, с. 50]. Тим самим, крім «реальних» вони побічно визнають й існування прогалин іншого роду.

Наведене вказує на можливість та необхідність виділення таких видів прогалин у цивільному законодавстві залежно від погляду на необхідність врегулювання правовідносин цивільним законодавством: уявні і реальні прогалини.

Список використаної літератури:

1. Клім С. І. Класифікаційна характеристика прогалин у цивільному праві України / С. І. Клім // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція : зб. наук. праць . 2010-. – 2012. – Вип. 4 . – 244 с. – С. 106-111.
2. Кутафин О. Е. Пробелы, аналогия и дефекты в конституционном праве / О. Е. Кутафин // БХК КиББІСА. – 2007. – № 4. – С. 610-617.
3. Про житлово-комунальні послуги: Закон України від 09.11.2017 р. // Відомості Верховної Ради. – 2018. – № 1. – Ст. 1.
4. Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку: Закон України від 29.11.2001 р. // Відомості Верховної Ради. – 2002. – № 10. – Ст. 78.
5. Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку: Закон України від 14.05.2015 р. // Відомості Верховної Ради. – 2015. – № 29. – Ст. 262.
6. Про рекламу : Закон України від 03.07.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 39. – С. 181.
7. Рябова Д. Н. Пробелы в праве и способы их восполнения // Становление и развитие научных школ права в государственных университетах России: Материалы Всероссийской студенческой научно-практической конференции, 29-30 апреля 1999 г. – СПб.; Изд-во С.-Петербург, ун-та, 1999. Секционные заседания: Теория и история государства и права. Государственное право. Трудовое право, Ч. 3. С. 22-26.
8. Уранский Фарид Рубинович. Пробелы в праве и способы их восполнения в правоприменительной деятельности : диссертация ... кандидата юридических наук : 12.00.01. – Москва, 2005. – 192 с.
9. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.

Ключові слова: законодавство, прогалини в цивільному законодавстві, реальні прогалини, уявні прогалини, цивільне законодавство.

Ключевые слова: законодательство, пробелы в гражданском законодательстве, реальные пробелы, мнимые пробелы, гражданское законодательство.

Key words: legislation, gaps in civil legislation, real gaps, imaginary gaps, civil legislation.